

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน Approach to Enhance Learning on the Preservation of Moken Gypsies' Identity

สมเกียรติ สัจจารักษ์*

Somkiat sadjarak

คิริบูน จงวุฒิเวศย์**

Kiriboon Jongwutiwes

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอัตลักษณ์และการดำรงอยู่ 2) การสืบทอด อัตลักษณ์ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ในการรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) กลุ่มชาวเลมอแกน จังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ต จำนวน 1,274 คน 2) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชาวเลมอแกน จำนวน 39 คน และ 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน รวบรวมข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร ดำรวจชุมชน สังเกต สันทนาการ และสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต คือ การตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัย วิถีชีวิต สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวเลมอแกนด้วยกันและกลุ่มชนอื่นๆ รวมทั้งวัฒนธรรมการแต่งกาย อาหาร การกิน ส่วนอัตลักษณ์ด้านการประกอบอาชีพและการทำมาหากิน วัฒนธรรมภาษา ศิลปะ ความเชื่อ พิธีกรรม และระเบียบประเพณีนั้นกำลังอยู่ในสภาวะที่ใกล้จะสูญหาย ด้านการสืบทอดอัตลักษณ์ ใช้วิธีการทำให้ดู ฝึกให้ทำตาม ชี้นำ พูดคุยบอกเล่ากันเป็นภาษามอแกน ไม่มีการจดบันทึกความรู้ใดๆ เป็นลายลักษณ์อักษร ความเชื่อและพิธีกรรมถ่ายทอดผ่านผู้นำพิธีกรรม หรือ โต๊ะหมอ และผู้อาวุโส ส่วนแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกนที่เหมาะสมควร คือ 1) ศึกษาเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐาน 2) ร่วมงานกันหลากหลายฝ่าย 3) มากมายด้วยกิจกรรม 4) ทำเชิงบูรณาการ และ 5) ประสานเพื่อให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้/ อัตลักษณ์/ ชาวเลมอแกน

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the unique identity and the current maintenance 2) study the transmission and 3) study the approach to enhance learning on the preservation of Moken Gypsies' identity. The population is composed 1) the Moken Sea Gypsies in Ranong Phangnga and Phuket Province (1,274 persons) 2) the persons who are involved with the Moken Sea Gypsies (39 persons) and 3) the experts in the field (5 persons). Collected data

* นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดนตรีและการพัฒนามนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนและสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

by synthesis of documents, surveys, observation, group conversations, and interviews. The research findings are 1) The identity has changed especially the locations which they live, way of life, social structure, relationships in their group and the community at large. In addition changes have occurred with cultural, especially apparel and diet. Furthermore, occupational and cultural especially language, art forms, beliefs, rituals, customs, and traditions are still extant but are close to extinction. 2) The skills are passed on through observation and following the actions and advice of the father or mother by oral in the Moken language. Writing is not used to record. They still passing on of beliefs, traditions, and rituals by ceremonial leaders or “to moh” or elders. 3) The approach to enhance learning on the preservation of Moken Gypsies’ identity should be organized as follows 1) Gather basic information 2) Arrange for a number of organizations to work together 3) Create a number of activities 4) Integrate these activities and 5) Provide a process for continuous coordination and implementation.

Keywords : Approach to Enhance Learning/ Identity/ The Moken Sea Gypsies

บทนำ

กว่า 300 ปีมาแล้วที่ชาวเลเผ่ามอแกนมีวิถีชีวิตผูกพันกับท้องทะเล ถิ่นฐานเดิมและกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันอย่างเหนียวแน่น มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ใช้เรือเป็นพาหนะเร่ร่อน โยกย้ายข้าม ไปมาระหว่างเกาะแก่งต่างๆ และจะขึ้นมาสร้างเพิงพักเพื่อหลบลมฝนในช่วงฤดูฝน ไม่มีการเก็บออมหรือสะสมวัตถุใดๆ สามารถพึ่งพิงอัตลักษณ์ต่างๆ ที่เกิดจากการสั่งสมมาเป็นระยะเวลานานและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สามารถดำรงเผ่าพันธุ์มาได้จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความชำนาญทางทะเล เช่น การใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ท่ามกลางทะเลและพายุต่างๆ หรือแม้แต่กรณีการเกิดธรณีพิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิใน 6 จังหวัดอันดามัน ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งในเหตุการณ์ดังกล่าวชาวเล เผ่ามอแกนสามารถใช้ความรู้ ความชำนาญในด้านทะเล ช่วยเหลือกลุ่มตนเองและนักท่องเที่ยวให้ปลอดภัยจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้เป็นจำนวนมาก หรือแม้แต่ความรู้ และทักษะในการทำมาหากินในท้องทะเล ไม่ว่าจะเป็น

การใช้เครื่องมือต่างๆ อย่างชำนาญชาญ การมีความรู้ความชำนาญในการดูทิศ ดูทางลม ฟ้า อากาศ หรือแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ในท้องทะเล การรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยสมุนไพร เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และอัตลักษณ์ต่างๆ ที่โดดเด่นของชาวเลเผ่ามอแกนบางอย่างนี้กำลังอยู่ในสภาวะวิกฤติ วัฒนธรรม และประเพณี ตลอดจนความเชื่อบางอย่างกำลังจะสูญหายไปเพราะขาดการถ่ายทอด เยาวชนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพรับจ้างมากขึ้น ขาดการเรียนรู้ สืบทอดอัตลักษณ์ของตนเอง ประกอบกับชาวเลมอแกนกำลังเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่ถาโถมเข้ามาจนยากที่จะหยุดยั้งไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการทำมาหากิน ด้านวิถีชีวิต ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวเลมอแกนประการหนึ่ง คือ นโยบายในการพัฒนาชุมชนมอแกนยังไม่ชัดเจน ไม่มีแบบแผนการพัฒนาการดำรงชีวิตของชาวเล มอแกนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และอัตลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ การแสวงหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้

เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกนที่เหมาะสมให้กับหน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ แก่ชาวเลมอแกนจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ชาวเลมอแกนสามารถรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนให้คงอยู่ต่อไปได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาวเลมอแกนในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวเลมอแกน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน

วิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรในการวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มชาวเลมอแกน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาอัตลักษณ์ของชาวเลมอแกน การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน และการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวเลมอแกน ประกอบด้วย ชาวเลมอแกนเกาะเหลา เกาะช้าง และเกาะพยาม จังหวัดระนอง ชาวเลมอแกน อ่าวบอนใหญ่ หมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา และชาวเลมอแกนหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต จำนวนทั้งสิ้น 1,274 คน กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) กับชาวเลมอแกน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน จำนวนทั้งสิ้น 39 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมกันพิจารณา และตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน จำนวนทั้งสิ้น 5 ท่าน โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการศึกษาบริบทชุมชนชาวเลมอแกน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) กับชาว มอแกนเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน

ขั้นตอนที่ 3 ร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน โดยนำผลการวิจัยที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และ 2 ไปเป็นข้อมูลในการร่างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน

ขั้นตอนที่ 5 เขียนรายงานการศึกษาวิจัยและจัดพิมพ์รูปเล่ม ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

1. อัตลักษณ์ของชาวเลมอแกนในปัจจุบัน

1.1 อัตลักษณ์ด้านการตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัยในปัจจุบันพบว่า อัตลักษณ์ด้านการตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวเลมอแกนทุกกลุ่มเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาจากการเคยใช้เรือง่ามเป็นที่อยู่อาศัย มาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นชุมชนถาวร ไม่มีการโยกย้าย ถิ่นฐานที่อยู่อาศัยตามภูมิปัญญาที่เคยได้รับการสืบทอดกันมาเหมือนในอดีต ส่งผลให้อัตลักษณ์ด้านการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวเลมอแกนค่อยๆ สูญหายไป

1.2 อัตลักษณ์ด้านการประกอบอาชีพและการทำมาหากิน ในปัจจุบันชาวเลมอแกน ทุกกลุ่มยังคงทำมาหากินและประกอบอาชีพด้วยการประมง เพียงแต่ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเครื่องมือการประมงจากการแทงปลา ดำน้ำมหอยมุกโขง มาเป็นการวางอวนปลา อวนกุ้ง ทำลอบ ทำไซ ตักปูแทน นอกจาก

นี้ยังมีชาวเลมอแกนบางกลุ่มที่หันไปประกอบอาชีพอื่นๆ บ้าง เช่น ชาวเล มอแกนหาดราไวย์บางคนก็ประกอบอาชีพด้วยการค้าขายสัตว์ทะเลที่จับมาได้ ค้าขายของชำ ขนม ขบเคี้ยว เครื่องดื่มในหมู่บ้าน หรือประกอบอาชีพรับจ้างต่างๆ ไป เช่น รับจ้างทำความสะอาดบ้านเรือน หรือเก็บเศษเหล็กในทะเลมาขาย ส่วนชาวเลมอแกนอ่าวบอนใหญ่ จะปรับเปลี่ยนมาประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ โดยผู้หญิงจะถูกจ้างให้ทำงานในครัว เช่น ทำความสะอาดปลา หั่นผัก ปอกหอม-กระเทียม เก็บภาชนะและล้างทำความสะอาด เป็นแม่บ้านทำความสะอาดห้องพัก กวาดทำความสะอาดบริเวณพื้นที่พักของนักท่องเที่ยว ส่วนผู้ชายจะทำงานเกี่ยวกับการขับเรือรับส่งนักท่องเที่ยวไปดำน้ำดูปะการัง ขนสิ่งของนำขยะไปทิ้ง เป็นเด็กประจำเรือ ส่วนคนที่ไม่มีเรือเป็นของตนเองจะรับนักท่องเที่ยวจากอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ไปว่ายน้ำดูปะการัง ซึ่งทำให้ชาวเลมอแกนมีรายได้เสริมในช่วงฤดูการท่องเที่ยว

1.3 อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวเลมอแกนและกลุ่มชนอื่นๆ ในปัจจุบันชาวเลมอแกนทุกกลุ่มได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบเร่ร่อนมาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่เป็นชุมชนถาวร มีการปลูกผัก ผลไม้ไว้บริโภคกันมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดังกล่าวส่งผลให้ชาวเลมอแกนแต่ละกลุ่มไม่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเหมือนในอดีต ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเล มอแกนแต่ละกลุ่มจึงค่อยๆ ห่างกันไป ที่ยังไม่มาหาสู่กันบ้างก็เฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่ที่ยังคงไปมาหาสู่เยี่ยมญาติพี่น้องกันบ้าง ด้านความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาวเลมอแกนแต่ละกลุ่มพบว่ายังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการช่วยเหลือและแบ่งปันกันในกลุ่มญาติพี่น้อง และกลุ่มเพื่อนบ้าน ส่วนความสัมพันธ์กับคนภายนอกไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และนักท่องเที่ยว พบว่าชาวเลมอแกนสามารถปรับตัวเข้ากับคนภายนอกได้ดี

กว่าในอดีต ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันมีหน่วยงานรัฐและเอกชนได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาชาวเลมอแกนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานการศึกษา สาธารณสุข หน่วยงานด้านการปกครอง รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิต่างๆ

1.4 อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม (ภาษา การแต่งกาย อาหาร ศิลปะ ความเชื่อ พิธีกรรม และระเบียบประเพณี) ในปัจจุบันวัฒนธรรมของชาวเลมอแกนแต่ละกลุ่มได้มีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก ดังนี้

1.4.1 วัฒนธรรมด้านภาษา จากการสำรวจพบว่า ชาวเลมอแกนอ่าวบอนใหญ่ ชาวเลมอแกนเกาะเหลา เกาะช้าง และเกาะพยาม ยังคงพูดจาสื่อสารกันด้วยภาษามอแกน ทำให้ภาษามอแกนยังคงอยู่ ยกเว้นชาวเลมอแกนหาดราไวย์ ที่ในปัจจุบันยังเหลือเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่และคนชรา ประมาณ 10 คน เท่านั้นที่ยังคงพูดจาด้วยภาษามอแกน ส่วนเด็กรุ่นหลังๆ ไม่สามารถพูดภาษา มอแกนได้เลย

1.4.2 วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ชาวเลมอแกนทุกกลุ่มในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายไปจากอดีตค่อนข้างมาก โดยเฉพาะชาวเลมอแกนหาดราไวย์ จากเดิมที่ผู้หญิงเคยใช้ผ้าโสร่งปาเต๊ะนุ่งกระโจมอก ไม่สวมเสื้อ มาเป็นการสวมกางเกงขาสั้น กางเกงขายาว กระโปรง และสวมเสื้อสีล้วนสวยงาม ส่วนผู้ชายจากที่เคยใช้ผ้าโสร่งนุ่งแบบเตี่ยว (คล้ายกับการนุ่งโจงกระเบนแต่รั้งขึ้นมาบริเวณต้นขา) ไม่สวมเสื้อ มาเป็นการสวมกางเกงกีฬา สวมเสื้อยืด ซึ่งเสื้อผาที่ชาวเลมอแกนสวมใส่กันอยู่ส่วนใหญ่ได้มาจากการบริจาคของนักท่องเที่ยว

1.4.3 วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน ชาวเลมอแกนทุกกลุ่มในปัจจุบันโดยเฉพาะชาวเลมอแกนหาดราไวย์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านอาหารการกินของตนเองไปค่อนข้างมาก จาก

การหาหอย หาลา และพืชผักในป่ามาปรุงด้วยพริกแห้ง หอม ผงชูรส และเกลือ ด้วยกรรมวิธีการปรุงแบบง่ายๆ เช่น ผัด ต้ม ปิ้ง มาเป็นการซื้อหาอาหารประเภทเนื้อหมู ไก่ ไข่ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป รวมทั้งผักต่างๆ มาปรุงด้วยเครื่องแกงหลากหลายประเภทมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากในชุมชนชาวเลมอแกนทุกกลุ่มมีร้านค้าขายของชำที่นำอาหารหลากหลายชนิดมาจำหน่ายมากขึ้น บางครั้งนำสัตว์ทะเลที่จับมาได้ขึ้นมาขายให้กับพ่อค้าบนฝั่งแล้วซื้อหาอาหารจากบนฝั่งกลับไป

1.4.4 วัฒนธรรมด้านศิลปะ ความ

เชื่อ พิธีกรรม และประเพณีของชาวเลมอแกน พบว่าได้เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากเช่นกันโดยเฉพาะศิลปะด้านการสร้างเรือไม้ระกำ (กำบาง ก่อมัน) ที่แทบจะไม่มีให้เห็นอีกเลยรวมทั้งศิลปะด้านการจักสานที่ยังเหลือให้เห็นอยู่เฉพาะที่อ่าวบอนใหญ่เท่านั้น ส่วนที่อื่นๆ แทบจะไม่มีให้เห็นเลยไม่ว่าจะเป็นการจักสานเสื่อ (ตะกัน) กระเป่า (กอบแป๊ะ) กล่องใส่ของไม่มีฝาปิด (ซอมาก) กล่องใส่ของมีฝาปิด (หลูโง) เช่นเดียวกับศิลปะการประดิษฐ์และเล่นดนตรีที่เรียกว่า “ก่าตึง” หรือ ซอ นั้นในปัจจุบันยังเหลือผู้ที่สามารถประดิษฐ์และเล่นได้เพียงคนเดียวเท่านั้นเช่นเดียวกับเครื่องดนตรีที่เรียกว่า “บานา” หรือ รำมะนา ที่ยังคงเหลือเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถเล่นได้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นชาวเลมอแกนอ่าวบอนใหญ่ ส่วนศิลปะการร้องเพลง (ยี่แน) หรือรำรำ (แมะยะ) ตามแบบอย่างของชาวเลมอแกนในอดีต ก็เหลือเพียง 10 กว่าคนเท่านั้นที่สามารถร้องและรำได้ ส่วนใหญ่จะเป็นชาวเลมอแกนอ่าวบอนใหญ่แทบทั้งสิ้น ส่วนพิธีกรรมที่สำคัญของชาวเลมอแกน คือ พิธีฉลองเสาวิญญานบรรพบุรุษ (เหนียะเอนหล่อโง) และพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์นั้นยังคงปรากฏให้เห็นอยู่เฉพาะที่อ่าวบอนใหญ่เท่านั้น แต่ก็กำลังอยู่ในภาวะที่ใกล้จะสูญหายเพราะกำลังขาดผู้นำพิธีกรรมหรือที่เรียกว่า “โตะหมอ” ผู้ที่มีความรู้ต่างๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้สูงอายุ

รวมทั้งขาดการสนใจเรียนรู้จากชาวเลมอแกนรุ่นใหม่ พิธีกรรมของชาวเลมอแกนทุกกลุ่มที่ยังคงมีให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบันก็จะเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเกิดและการตาย

2. สภาพอัตลักษณ์ของชาวเลมอแกนในปัจจุบัน

อัตลักษณ์ต่างๆ ของชาวเลมอแกนในปัจจุบันนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมาก โดยอัตลักษณ์ด้านการตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัย การแต่งกาย และอาหารการกิน ที่อยู่ในสภาพสูญหายไปแล้ว อัตลักษณ์ที่อยู่ในสภาพที่ยังคงอยู่ได้แก่ การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน ภาษา และศิลปะการจักสาน ส่วนอัตลักษณ์ที่อยู่ในสภาพใกล้จะสูญหาย ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวเลมอแกนและกลุ่มชนอื่นๆ ด้านความเชื่อ พิธีกรรม และระเบียบประเพณี เช่น พิธีฉลองเสาวิญญานบรรพบุรุษ “เหนียะเอนหล่อโง” ศิลปะการเล่นดนตรี การรำรำ และการขับร้อง นอกจากนี้แล้วในปัจจุบันยังพบว่าความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพร การดูทิศทางลม และฤดูกาลต่างๆ ของชาวเลมอแกนที่อยู่ในสภาพใกล้จะสูญหายเช่นกัน โดยกลุ่มชาวเลมอแกนที่อาศัยอยู่บริเวณอ่าวบอนใหญ่ หมู่เกาะสุรินทร์ อำเภอคูระบุรี จังหวัดพังงา ยังคงรักษาอัตลักษณ์ด้านต่างๆ ไว้ได้ค่อนข้างมาก ส่วนชาวเลมอแกนที่อาศัยอยู่บริเวณหาดราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต นั้นสามารถรักษาอัตลักษณ์ด้านต่างๆ ไว้ได้ค่อนข้างน้อย

3. การสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวเลมอแกน

ผู้เป็นพ่อทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวิธีการสร้างบ้าน สร้างเรือ เครื่องมือทำมาหากิน การจับปลา การดำหอย ดำปลิง รวมถึงการดูทิศทางลม และแหล่งอาหารในทะเลให้ลูกผู้ชาย ส่วนผู้เป็นแม่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการหุงหาอาหาร การหากับข้าว ด้วยการเจาะหอยดิบ หาเพรียงทราย การหาผักป่า

การดูแลรักษาความสะอาดบ้าน รวมทั้งการจักสานให้ลูกผู้หญิง โดยใช้วิธีการทำให้ดู ฝึกให้ทำตาม ชี้นะเด็กๆ เรียนรู้ด้วยการสังเกตจากบุคคลรอบข้าง จากสื่อและอุปกรณ์ที่เป็นของจริง ชาวเลมอแกนสืบทอดวัฒนธรรมด้านภาษาให้กับคนรุ่นหลังด้วยการพูดคุยสื่อสารกันเป็นภาษามอแกน เรื่องเล่า เหตุการณ์ นิทาน และบทเพลงถูกถ่ายทอดให้แก่เด็กรุ่นหลังด้วยวิธีการเล่าเป็นภาษามอแกน ไม่มีการบันทึกเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนการสืบทอดอัตลักษณ์ด้านความเชื่อและพิธีกรรมนั้นจะถ่ายทอดผ่านผู้นำพิธีกรรม หรือ โต๊ะหมอ และผู้อาวุโสในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอด

4. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกนในครั้งนี้เป็นแนวทางและการทำงานในลักษณะการบูรณาการร่วมกัน (Integrated Management) ระหว่างกลุ่มชาวเลมอแกน หน่วยงานรัฐ และหน่วยงานเอกชน โดยมีหน่วยงานหลักคอยทำหน้าที่ดูแล และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวทางการส่งเสริม การเรียนรู้ ดังนี้

4.1 ศึกษาเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาเอกสาร สำรวจชุมชน สังเกต พูดคุย สรุปลงและจัดทำฐานข้อมูลด้านอัตลักษณ์ชุมชนชาวเลมอแกนแต่ละชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

4.2 ร่วมงานกันหลากหลายฝ่าย เป็นการจัดประชุม ระดมความคิดจากผู้ที่เป็นตัวแทนหน่วยงานรัฐ และเอกชนรวมทั้งกลุ่มชาวเลมอแกนเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ และร่วมกันเสนอแนะรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม

4.3 มากมายด้วยกิจกรรม เป็นการประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นภาคีเครือข่าย

ในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง อบต. อบจ. เทศบาล ในการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินงาน และช่วยเหลือด้านการประชาสัมพันธ์

4.4 ทำเชิงบูรณาการ เน้นการทำงานในลักษณะบูรณาการ โดยสร้างความรับผิดชอบร่วมกันตามความถนัดและขอบข่ายงานของแต่ละหน่วยงานทำอยู่

4.5 ประสานอย่างต่อเนื่อง เป็นการประเมินสรุปผลการจัดการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน โดยได้มีการกำหนดภาระงานให้แก่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประสานขอความร่วมมือไปยังกลุ่มชาวเลมอแกนจากที่อื่นๆ และกลุ่มคนภายนอก

อภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

อัตลักษณ์ของชาวเลมอแกนในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจากการได้รับการศึกษาของเด็กคนรุ่นหลังๆ มากขึ้น ซึ่งการที่เด็กชาวเลมอแกนได้รับการศึกษาส่งผลให้สามารถใช้ภาษาไทยในการเรียนรู้ทั้งการพูดสื่อสารกับคนภายนอก การเขียนบันทึกข้อมูล เรื่องราวต่างๆ ให้บุคคลภายนอกได้เข้าใจมากขึ้น รวมทั้งผลจากการเปิดรับสื่อและการติดต่อกับสังคมภายนอกที่มีมากกว่าในอดีตก็ได้ส่งผลให้ชาวเลมอแกนได้ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ด้านภาษา การแต่งกาย และอาหารการกินของตนเองมากขึ้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บางอย่างของชาวเลมอแกนนั้นเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อการดำรงชาติพันธุ์ของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทรอบข้างที่เปลี่ยนไปนั่นเอง เช่น การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากการใช้เรืออ่ามเป็นพาหนะเร่ร่อนไปในทะเลอันดามันและบางครั้งก็จะขึ้นมาสร้างเพิงพักชั่วคราว หลบลม หลบฝนตามชายหาดและเว้าอ่าวต่างๆ มา

เป็นการสร้างบ้านอยู่รวมกันเป็นชุมชนถาวร ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ที่เคยทำมาหากินได้โดยสะดวกอย่างในอดีตกลับถูกนายทุนนำไปสร้างเป็นโรงแรม รีสอร์ท ทำเรือ เกาะแก่ง ต่างๆ เช่น หมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะสิมิลัน ได้ถูกรัฐบาลประกาศจัดตั้งให้เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลรวมทั้งพื้นที่โดยรอบของเกาะที่ถูกสงวนไว้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ไม่สามารถที่จะทำประมงได้อย่างในอดีต รวมถึงการเดินทางเข้าไปทำมาหากินในบริเวณหมู่เกาะมะริดในประเทศพม่าก็ไม่สามารถที่จะกระทำได้อีกเพราะเหตุผลทางด้านความมั่นคง เมื่อพื้นที่ทำมาหากินถูกจำกัดลงชาวเลมอแกนจึงต้องหันมาปลูกสร้างบ้านอยู่รวมกันเป็นชุมชน บทบาทของเรือจึงลดลงทั้งนี้เนื่องจากไม่เหมาะสมต่อการนำมาประกอบอาชีพประมง ขนาดใหญ่ เข้าออกตามเว้งอ่าวและชายหาดต่าง ๆ ไม่สะดวก ทำยาก ผู้ที่สามารถทำได้เหลือไม่กี่คน จากเหตุผลดังกล่าวเรือหัวโทงจึงเข้ามาแทนที่เรืออย่างรวดเร็วจนทั้งนี้เนื่องจากเรือหัวโทงนั้นเหมาะสำหรับประกอบอาชีพประมงเดินทางได้รวดเร็วเพราะใช้เครื่องยนต์ สามารถเข้าออกตามชายหาดและเว้งอ่าวต่างๆ ได้โดยสะดวกไม่ว่าช่วงน้ำขึ้นหรือลง เหมาะกับการใช้วางอวน วางลอบจับปลา จับหมึก เมื่อจับสัตว์ทะเลได้แล้วสามารถนำขึ้นมาขายต่อให้กับพ่อค้าคนกลางบนฝั่งได้อย่างรวดเร็ว เมื่อถึงฤดูการท่องเที่ยวชาวเลมอแกนสามารถใช้เรือหัวโทงรับจ้างรับส่งนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยว ดำน้ำดูปะการังตามเกาะแก่งต่างๆ ได้อีกด้วย

ส่วนแนวทางและวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกนที่เหมาะสมควรเป็นแนวทางและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการการทำงานของหน่วยงานด้านการพัฒนาชาวเลมอแกน เข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/อำเภอ/ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน (ศสมช.) โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานวัฒนธรรม

จังหวัด อุทยานแห่งชาติ หน่วยรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ องค์การพัฒนาเอกชน รวมทั้งมูลนิธิต่างๆ โดยยึดชุมชนชาวเลมอแกนเป็นพื้นฐาน (Community-Based Education) ในการจัดการเรียนรู้ โดยอาจกำหนดให้มีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวเลมอแกนโดยตรงคอยทำหน้าที่ประสานให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลด้านความเป็นอยู่ของชาวเลมอแกนอย่างเช่นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือเทศบาล ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่ยึดชุมชนชาวเลมอแกนเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้นั้นเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ชาวเลมอแกนได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบท สภาพปัญหา ความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้ของชาวเลมอแกน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผน ในการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนจัดการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ชาวเลมอแกนทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้โดยเฉพาะการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ขั้นตอนการติดตาม ประเมินผล และสรุปผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหากหน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามาทำงานร่วมกันแบบบูรณาการตามความถนัดและตามแนวทางที่ได้วางแผนร่วมกันไว้แล้ว การจัดการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกนย่อมประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวง ศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ควรนำแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกนที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไป

ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชาวเลมอแกนให้คงอยู่ต่อไป โดยประสานความร่วมมือกับบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานรัฐ และเอกชน ทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดความต่อเนื่อง

1.2 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของชาวเลมอแกน ควรเปิดโอกาสให้ชาวเลมอแกนได้เข้าไปมีส่วนในการเสนอแนะนโยบายหรือแนวทางด้านการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตน

1.3 กระทรวงวัฒนธรรมควรได้มีการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยเฉพาะวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการสั่งสมมาตั้งแต่อดีตและถ่ายทอดสืบต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่นนำไปประยุกต์และเผยแพร่ไปสู่สาธารณะชน เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมย่อยให้เป็นที่รู้จักให้มากขึ้น

1.4 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรกำหนดนโยบายด้านการจัดสวัสดิการและการเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ที่เหมาะสมให้กับชาวเลมอแกนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

2.1 ชาวเลมอแกนแต่ละชุมชนควรรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันอนุรักษ์หรือฟื้นฟู อัตลักษณ์ที่กำลังอยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญหาย หรือที่ได้สูญหายไปแล้ว โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง มีความรู้สึกหวงแหน วัฒนธรรมของตนเอง โดยเสาะแสวงหาผู้ที่มีความรู้ในชุมชนมาเป็นต้นแบบในการศึกษา มีการจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนซึ่งเป็นสถานที่ให้ความรู้แก่ชุมชนและบุคคลภายนอก โดยมีผู้แทนของชุมชนเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่และประสานกับหน่วยงานภายนอกอื่นๆ

2.2 หน่วยงานด้านสาธารณสุข เช่น ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน (ศสมช.) ควรได้มีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาด้านการใช้สมุนไพรและวิธีการปฐมพยาบาลของชาวเลมอแกน ตลอดจนส่งเสริมให้ชาวเลมอแกนใช้ภูมิปัญญาด้านการใช้สมุนไพรและวิธีการปฐมพยาบาลของตนเองควบคู่กับการรักษาตามแพทย์แผนปัจจุบัน

2.3 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดควรได้มีการศึกษาอัตลักษณ์ของชาวเลมอแกนแต่ละชุมชนอย่างจริงจังเพื่อนำไปใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ นำข้อมูลที่ได้ไปจัดทำเป็นเอกสาร อาคารแสดงนิทรรศการ ลานวัฒนธรรม ศาลาเลมอแกน เพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าและแหล่งเรียนรู้สำหรับชาวเลมอแกนและคนภายนอกเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน

2.4 องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ที่มีชาวเลมอแกนอาศัยอยู่ควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานสืบสานวิถีชีวิตและประเพณีของชาวเลมอแกน เช่น พิธีฉลองเสาวิญญานบรรพบุรุษ พิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนภายนอกได้รับรู้

2.5 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรมประมง ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับชาวเลมอแกน โดยเฉพาะด้านการตัดไม้ทำลายป่า และการทำประมงผิดกฎหมาย เช่น การทำประมงในเขตพื้นที่อนุรักษ์ การวางระเบิด การจับสัตว์ทะเลคุ้มครอง การจับปลาในฤดูวางไข่ เป็นต้น ควรเปิดโอกาสให้ชาวเลมอแกนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

2.6 เจ้าหน้าที่มูลนิธิที่ทำงานในพื้นที่ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชน แก่ชาวเลมอแกน เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนให้แก่ชาวเลมอแกน รวมทั้งสิทธิชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีงามของกลุ่ม

2.7 องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีชาวเลมอแกนอาศัยอยู่ ควรเข้าไปให้ความช่วยเหลือกรณีมีเจ้าของที่ดินอ้างกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ที่ปลูกบ้านอยู่

อาศัยในปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาเรื่อง น้ำดื่ม น้ำใช้ ห้องน้ำ ห้องส้วม และปัญหาขยะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของชาวเลมอแกนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะชาวเลมอแกนหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต

2.8 องค์การรัฐและเอกชนที่ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการพัฒนาชาวเลมอแกนควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อัตลักษณ์ของชาวเลมอแกนอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับสภาพอัตลักษณ์ของชาวเลมอแกนแต่ละกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์. (2553). รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดสวัสดิการสังคมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ. นครปฐม: ศูนย์ธุรกิจที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม.
- นฤมล อรุโณทัย. (2549). “ประชาสังคมและชุมชนเข้มแข็ง” ในบริบทของกลุ่มชายขอบ: กรณีศึกษา กลุ่มชาวเลในประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพมหานคร.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2517). “ชาวน้ำที่เกาะอาดัง” วิทยาสาร (25 เมษายน 2517) 32-38.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2547). การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สมเกียรติ สัจจารักษ์. (2539). การศึกษาการสื่อสารการศึกษาของชาวเล หมู่เกาะสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ อุกฤษณ์. (2532). พิธีลอยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Fredrik, Barth. (1969). **Ethnic Group and Boundaries**. Boston: Little Brown and Company.
- Hayami, Yoko. (1992). **Ritual and Religious Transformation among Sgaw Karen of Northern Thailand : Implication of Gender and Ethnic Identity**. Thesis (Ph.D.) Brown University.

- Hinshiranan, Narumon. (1996). **The Analysis of Moken Opportunistic Foragers' Intragroup and Intergroup Relations**. Unpublished Ph.D. Thesis, Department of Anthropology, University of Hawaii U.S.A.
- Hogan, David W. (1972). "Men of the Sea : Coastal Tribes of South Thailand's West Coast" **Journal of the Siam Society**. 60 (1): 205-235.
- Lehman F.K. (1979). "Who are the Karen, and if so, why? Karen ethnohistory and a formal theory of Ethnicity, In Keyes, Charles. **Ethnic Adaptation and Identity : the Karen on the Thai Frontier with Burma**. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.